

Berilo Jugoslovanskega odbora iz Italije

BOZZOVICA

POŠILJA: IVAN UČENIKOV - KAIRO RUE MANSHAET EL MAHRANI ŠT. 5

Leto: 4.

Št. 130

8. oktobra 1944.

ДА ЗДРАВСТВУЕТ ГЕРОИЧЕСКАЯ КРАСНАЯ АРМИЯ!

Od prosvitljene dobe dalje, ko se je slovenski človek zavedel svojega življenja, zavedel svoje pripadnosti k eni najmočnejših vej narodov sveta, so se pogledi naših dedov in očetov stalno in neprekinjeno ozirali proti vzhodu, k majki slovanstva — Rusiji. Prav posebno pogosti in upapolni pogledi pa so nam uhajali v težkih dneh, takrat ko so nas pestili avstrijski dvorni svetniki, takrat, ko so nas 1.1920. rezali in z nami trgovali, takrat, ko je gorel Narodni dom v Trstu, ko so fašisti zapirali in zažigali slovenske šole, slovenske knjižnice, razganjali slovenska društva, ropali slovensko združništvo in spreminjali slovenskega človeka v berača, takrat, ko so fašistovske in nacistične horde udarile na slovensko zemljo, da jo izbrisejo z zemeljske oble...

Ko je bila naša bolečina največja po strašni katastrofi meseca aprila 1941., nam je sam Hitler prihitel v svojim junijskim pohodom na Rusijo — na pomoč. Takrat, nekaj dni pred Kresno nočjo, smo se zavedli, da je udarila naša ura. Marsikaj je pripovedovala sovražna propaganda o Sovjetski zvezi in o njeni vojni zmogljivosti; celo prepričani in iskreni prijatelji slovanske Rusije so nam zatrjevali, da jo bo imel Hitler kar za — kosilo. V ljubljanski kavarni "Zvezda" sem se moral skoraj skregati s svojim dobrim in učenim prijateljem, ki mi je zatrjeval, da Rusi sploh ne morejo imeti več kakor 1000 letal, ker se moderna letala ne morejo graditi na zalogo. Kako vesel sem bil kasneje, ko sem se z ostalimi prijatelji lahko dnevno prepričeval, da se je takrat prijatelj temeljito motil...

Stoletja so naši predniki sanjali o Rusiji. Carska Rusija nam Slovencem v resnici ni bila naklonjena. Takrat je v Rusiji vladalo absolutno pravoslavje, ki je mnogokrat vodilo vso caristično zunanjo politiko. Saj nam je še dobro v spominu izjava carskega ruskega zunanjega ministra Sazonova, ki je nekoč kar brez ovinkov priznal, da bi nikoli ne dovolil, "če bi bilo treba, da se ruski narod bori z orožjem v roki samo pol dneva za osvobodjenje Slovencev." S carizmom pa so odšle v večni mir in pokoj tudi ruske carske "simpatije" do Slovencev. Po revoluciji 1.1917. so prav za prav Rusi šele zvedeli za svoje manjše brate v zahodni Evropi. Kljub ogromnemu delu s svojo lastno zemljo in s svojimi lastnimi razmerami, na nas Slovence niso pozabili. Vsem nam je še v spominu Staljinova izjava o 15 milijonih ruskih bajonetov kot odgovor na Mussolinijevo fanfaronado o osmih milijonih laških bajonetov.

Kdor je v stari Jugoslaviji sledil sovjetskemu državnemu in kulturnemu življenju, kar je bilo v Jugoslaviji števil precej nevarno delo, ta se je lahko premnogokrat prepričal, da Rusi poznajo slovensko primorsko bolečino v podrobnostih in da so z največjo pažnjo zasledovali vsa nešteta fašistovska nasilja in jih registrirali. Mnogo slovenskih primorskih izobražencev je našlo v Sovjetski zemlji zavetišče pred fašistovskimi razbojniki. Stik med primorskim ljudstvom in povojno Rusijo je bil mnogo večji kakor pa so mislili in smeli misliti slovenski politični monopolci. Dve ločeni silnici sta slovenskemu Primorcu narekovali usmeritev proti vzhodu: Njegov naravnost obupen socialni položaj, ki ga je ustvaril samogoltni fašizem in mehka slovanska duša, ki je v Rusiji gledala svojega zaščitnika, ki bo nekoč privihral na Jadransko morje in enkrat za vselej zaprl usta bahavemu, objestnemu in strahopetnemu sosеду na zahodni obali našega Jadrana. Tako so bili slovenski ljudje, vsi po vrsti — razen nekaj malega števila skrajnih reakcionarjev in podrepnikov obeh Rimov, — eni zavestno, drugi podzavestno, eni odkriti, drugi tihi prijatelji bratske slovanske Rusije, s katero so delili vse dobro in vse zlo. Tako razpoloženje slovenskega Primorca se je pač najboljšje potrdilo ob udaru Hitlerja na Sovjetsko zvezo. Bil sem tisti dan v enem izmed ujetniških taborišč na Srednjem vzhodu. 140 fantov je bilo zbranih v posebnem oddelku taborišča. Na glavnem šotoru je vihrala slovenska zastava. Ko sem jim prinesel svežo novico, mi niso hoteli verjeti, ko pa sem jim razgrnil dnevnik, so kar ponoreli. In to so bili slovenski fantje, od katerih so bili mnogi rojeni pod fašizmom in jih je fašistovska vzgoja bičala takorekoč od zibelke pa dokler niso oblekli vojaške suknje. Kdor je ta prizor gledal, se je lahko prepričal, da je šlo fašistovsko nasilje mimo primorskega človeka kakor grde sanje.

Ni nam težko uganiti s kakšnim navdušenjem, s kakšno srečo in zadoščenjem so Primorski Slovenci v gozdovih in gorah, po hribih in dolinah sprejeli vest o vkorakanju Rdeče vojske — Rusov na jugoslovanska tla. Ni nam težko uganiti, kako so se strnile njihove vrste, kako so ojeklenile primorske mišice in kako se je prekalila primorska volja že ob sami misli, da za hrbtom ne leže več tisoč in tisoč kilometrov velike daljave, pač pa da se je hrbtnica mogočno zravnila, saj že diha v hrbet kozaški

konj...

S kakšnim ponosom, s kakšno samozavestjo in pri Slovencih najbrže še neznanim občutkom moči in sile-gleda danes Primorski Slovenec z Nanosa, Modrasovca, s Kanina in Snežnika, s Čavna in Kolorata, z Rombona in Učke proti zahodu in proti severu.

Ni zastoj zapel naš briški pesnik, Alojzij Gradnik:

Padla je Celcia v kup pepela,
ali vojska vseuničujoča
šele tam ustavi se, kjer Soča
v Salicanumu ovinek dela.

V prah poklekne in odpaše meče
in na žrtvenik zlatoruna
jagnjeta položi v čast Peruna.

"To bo meja", vojskovodja reče.
In na Brda onostran pokaže:
"Tam naj bodo naše zadnje straže!"

Ta večna vizija Primorskih Slovencev dobiva s prihodom sovjetske vojske v Jugoslavijo svojo končno izpolnitev. Zato bo pozdrav, zato bo zagrljaj z velikimi brati iz vzhoda — prvič v zgodovini — kakor en sam zalet vipavske burje, kakor en sam vrisč tolimskega neurja, kakor en sam val Jadranskega morja.

Да здравствуют доблестные воины Красной Армии, освобождающие священную землю нашей Родины от гитлеровских разбойников!

„STABILIZACIJA“

Nemška propaganda je v zadnjih dneh močno poživila. Hitlerjeva trobila so podobna čarovnicam, ki jahajo na Klek, med potjo pa veselo kriče: "Stabilizacija!"

To ni nič novega. Tako je bilo na vzhodu in ista igra se danes ponavlja tudi na zahodu. Nemci so vsi srečni objavili, da je manevrska vojna končala in da pričenja doba pozicijske vojne. Po njihovem se je "Blitzkrieg" naenkrat prelevil v "Sitzkrieg". Kakšen pa je prav za prav položaj na bojiščih?

Estonska je popolnoma očiščena. Nemške horde na tem odseku bojišča so popolnoma razbite. Borbe za Rigo stalno pridobivajo na ogorčenosti in verjetno ni več daleč čas, ko bo ta luka v sovjetskih rokah. Rdeča vojska ogrožava Vzhodno Prusijo in vstopa v samo Varšavo. Na jugu potekajo borbe že na mejah Češkoslovaške in Madjarske.

V Jugoslaviji osvobodilna vojska uspešno nadaljuje s svojo zmagovito ofenzivo.

Rdeča vojska je na dveh mestih vkorakala na jugoslovansko ozemlje. Na jugu prodira Rdeča vojska iz Negotina proti Nišu. Na severu pa so sovjetske divizije iz Temešvara prekoračile jugoslovansko ozemlje, zavzele mesta Petrovgrad, Belo Crkvo in Vršec. Na ta način je Rdeča vojska oddaljena od bojnikov maršala Tita, ki se bore po ulicah Pančeva, kakih 60 kilometrov. Jugoslovanska prestolnica bo verjetno že v nekaj dneh zopet osvobodjena.

V Italiji so zavezniške oborožene sile prekoračile reko Rubikon, Gotska črta je prebita in Kesselringove divizije so obsojene na propast.

Kaj je novega na zahodu? Na Atlantski obali zavezniški sistematično likvidirajo ognjišča sovražnikovega odpora. Bojišče se je že premaknilo v samo hitlerjevsko Nemčijo in zavezniški trdno stojijo na nemškem ozemlju.

Medtem pa Hitlerjeva trobila prusijaškim butcem zabijajo v glavo: "Odmor, odmor! Stabilizacija!" Res je to odmor, odmor med dvema klofutama. Nič ni čudnega, da Goebbels, eden izmed glavnih fašistovskih poglavarjev in glavni dobavitelj "totalnih

Nemcev", pozablja o svoja lastna navodila, na ves glas kriči: "Nastopil je najusodnejši in najbolj kritični trenutek vojne!" Enkrat se Goebbels vsaj ni zmotil. Seveda prusijaškim kimovcem ne govori: "Igro smo definitivno izgubili," ali namiguje pač... Saj ni zastoj govoril o potomcih, ki bodo dogotovili začeto delo. Zgodovina se ponavlja. Nemški imperialisti imajo pred seboj vizijo 1.1918. Zdi se jim, da bodo lahko zopet ogoljufali svet, skrivili hrbtenice, se potuhnili in kasneje enkrat nadaljevali s krvavo igro za svetovno oblastjo.

Hitlerjevci sanjajo o nemški nevtralnosti, nadejajo se, da bodo našli zatočišče v nevtralnih državah, skratka tolažijo se, da bodo ostali živi, ali vse to so prazni upi. Ne bodo našli rešitve v bližnji Španiji in niti v daljni Argentini. Zadnja debata v britanski zbornici je dovolj jasno govorila.

Na kake potomce računa Goebbels? Komu misli zapustiti svoj kriminalni kapital? Niti Goebbelsi niti hitlerjevci ne bodo imeli potomcev! Tega se ne sme dopustiti in tega tudi svobodoljubni narodi ne bodo dopustili. Roka pravice bo zagrabila vsakega zločinca, celo na kraju sveta. Ta roka je dovolj dolga in zadosti močna.

Narodi so v osvobodilno borbo stopili s takim gnevom in tako mržnjo proti fašistovskim razbojnikom, da jih polovičarstvo ne bo moglo pomiriti. Hitlerjeva kuga mora biti popolnoma iztrebljena; svobodoljubni narodi so postavili na svoj dnevni red poleg vojaškega uničenja hitlerjevske Nemčije tudi moralni in politični zlom fašizma. Hitlerjevci se nadejajo na ostanke Monakovcev in na nevtralece Francovega tipa. Iz te moke pa ne bo kruha. Kri najboljših sinov človeštva se ni prelivala zato, da bi Hitlerjevo nasilje ponovno vstalo.

Vojna se bliža koncu in približuje se čas maščevanja, čas velike pravičnosti. Na zastavah zavezniških narodov se blišče napisi: "Smrt nemškemu osvajalcu! Smrt hitlerizmu!" Tako se bo tudi zgodilo.

(Radio Moskva)

SLOBODNA TRIBUNA

JEDAN NEIZREČENI GOVOR

DR. GRGE ANGIJELINOVIĆA, UPUĆEN

JUGOSLOVENIMA NA BLIŽNJEM ISTOKU

(Op.Ur.: Donosimo govor dr.B.G. Angjelinovića, kojeg je on preko radija namjeravao uputiti Jugoslovenima na Bliznjem Istoku. Ali pošto su jugoslovenske emisije u Jerusalmu i Kairu, radi tehničkih razloga, bile obustavljene, to je u svojoj namjeri bio zapriječen. — Donašamo ovaj govor radi njegove aktuelnosti, a u vezi s njegovim političkim pismima u "Bazovici", specijalno s pismom pred više mjeseci upravljenim bivšem predsjedniku vlade, g.dr. Puriću, kao i sa njegovim telegramom iz Jerusalma upućenim kr.vladi u Londonu, sa kojim pozdravlja sporazum Šubašić-Tito.)

Jugosloveni! Prošle su blizu četiri godine od dana kad sam — malo vremena nakon izlaska iz domovine — prvi put u maju god.1941 sa radio stanice Jerusalm govorio mojim sunarodnicima u porobljenoj domovini. Prošle su blizu dvije godine od dana kad sam sa radio stanice u Londonu posljedni put slao moje poruke Jugoslovenima. Uvjeravao sam ih, da su njemački i talijanski uspjesi privremeni, a njihove tzv. pobjede prolazne.

Iste godine iz Londona sam poručio: "Iza našeg naroda stoje naši saveznici i prijatelji sa svojom ogromnom vojničkom i ekonomskom snagom; stoji nepobjedivi Britanski Savez Naroda, stoji velika Rusija: Savez Sovjetskih Socijalističkih Republika, stoje ogromne Savezne Američke Države — stoji cijeli kulturni svijet. Naša je pobjeda sigurna!"

"Da tu pobjedu oživotvorimo i na našem nacionalnom sektoru, nužno je da naš narod dađe u ovom odlučnom momentu čitavog sebe...", klicao sam.

Prvi je dakle — prema mome skromnom mišljenju — bio uslov tome, da istupamo **složno, kao Jugosloveni**, podređujući svoja plemenska, vjerska, pokrajinska i partijska gesla interesima narodne cjeline, interesima Jugoslavije, koja je zajednička majka svih Srba, Hrvata i Slovenaca i pretstavlja zajednicu interesa svih socialnih klasa i svih političkih struja.

Tako ćemo samo moći, da "izgradimo **novu Jugoslaviju** na onim socialnim i ekonomskim temeljima koji odgovaraju potrebama i duhu jugoslovenskog naroda", jer "kako je bilo neće, i ne može više da bude!" — poručio sam prijateljima i sa radio stanice B.B.C. u Londonu.

Kasnije sam narodnim poslom otputovao za Ameriku i prestao da govorim preko radija našim ljudima u zemlji. Meni je izgledalo da su svadje i međusobne borbe i onako poremetile zdrav razum našeg naroda. Kad prebrojite milionske žrtve jugoslovens-

kog naroda krv vam se sledi, jer konstatirate procenat žrtava palih u međusobnoj krvarini. Počev od masakra izdajice Pavelića...

Ali se je srećom magla, koja je bila pala na dušu našeg naroda počela da raspršava. Iz podsvijesti jugoslovenskog naroda, naroda Gundulića, Kačića, Gaja, Njegoša i Vodnika niče opet Jugoslavija — jača nego ikada! Sada — bez obzira na sve greške pojedinaca i pojedinih političkih grupa, bez obzira na naše političke simpatije i antipatije — mi se prikupljamo i istupamo kao cijelina pred saveznike i cijeli kulturni svijet. — Imamo u Londonu svoju jugoslovensku vladu, koja nas pretstavlja pred saveznicima i inostranstvom. Na čelu joj je kao kraljev predstavnik bivši ban Hrvatske, dr.Šubašić. Zaboravimo u ovim odlučnim momentima sve što nas je djelilo i eventualno djeli, i za ljubav Jugoslavije okupimo se oko naše zakonite vlade. — Imamo na terenu vojsku pod jednom komandom i vodstvom maršala Josipa Broza Tita. Podredimo joj se svi, jer podređujući svoji vlastiti "ja", možemo da spasimo narodnu čast i još uvijek teško ugrožene interese našega naroda; samo tako naš narodni "ja" može da dodje do izražaja.

Ja mislim da je to naša dužnost, i kao ljudi i kao Jugosloveni. Mnogome će biti teško, jer će u svom srcu osjećati stare rane, koje su mu tekom međusobnih borbi zadane...

Ali je to naša **nacionalna dužnost!** — Preda nama leže stotine i stotine hiljada mrtvih, izginulih krivnjom njemačko-fašističkih osvajača, i stoje milioni žena i djece, koji očekuju oslobođenje i u oslobođenju korice hljeba. Pred nama se u svoj svojoj veličini izdiže Jugoslavija, koju su naši praoci sanjali, koju smo mi dugo prije godine 1914 dočaravali, za koju su mnogi od nas radili, za nju trpili i borili se. Kakva će biti njena socialna struktura, kakva forma i Ustav, to je pitanje slobodne narodne odluke... Starije generacije su stvorile Jugoslaviju i dale joj prvi državni okvir; neka joj pri njenom uskrsnuću nove generacije dadu onu sadržinu, koja odgovara duhu vremena, socialnim potrebama i željama naroda. Nama za sada mora stajati pred očima samo slobodna Jugoslavija, jedna i nedjeljiva, socialno i plemenski ravnopravna — **vječna Jugoslavija!** Sve drugo je u odluci naroda kao cjeline.

Složan rad njezinih sinova uslov je njezina oslobođenja, obnove i preporoda. Vršino dakle svoju dužnost!

Bog neka živi slobodnu Jugoslaviju!
Jerusalim, septembar 1944 god.

dr.B.G.Angjelinović

KOLEKTIVNE KAZNI ZA VOJNE ZLOČINCE

Mnogo se v zadnjem času razpravlja o kaznovanju vojnih zločincev in to vprašanje je tudi za naše kraje velikega pomena, ker so tudi pri nas okupatorji krvavo gospodarili. Treba bo torej na to misliti, da zadene zaslužena kazen vse zločince in da dosežemo tudi primerno odškodnino, v kolikor se ta da sploh odmeriti v denarju.

INDIVIDUELNA ALI KOLEKTIVNA KAZEN?

Pri praktični izvedbi pa bomo zadeli na razne težkoče. Nimamo pred očmi političnih ozirov, ki so na nepojmljiv način preprečevali še do pred kratkim, da bi v seznam vojnih zločincev zapisali Hitlerja in njegove ožje pomagače. Skrajni čas je menda že, da se taki neumestni oziri opuste do — zverin v človeški podobi.

Tu govorimo o težkočah glede ugotovitve krivcev in glede pridobitve dokazov. Večina kazenskih zakonov smatra, da odgovarja vsak posamezni obdolženec osebno za vsako svoje individualno kaznivo dejanje — in samo za to. Iz tega sledi, da bi bilo treba v smislu naših običajnih kazenskih zakonov dokazati vsakemu obdolžencu posebej, da je ravno on osebno napravil dotično kaznivo dejanje v danem slučaju. Tak dokaz je že v normalnih razmerah mirnega časa večkrat precej težak in siten, kaj šele v nemirnih in negotovih vojnih časih.

Zaradi tega je pričelo javno mnenje zahtevati kolektivno kaznovanje, to je kaznovanje osebnih skupin kot takih. Tu zadostuje dokaz, da je dotična skupina oseb (stotnija fašistovske milice, oddelek Gestapa ali podobno) napravila kaznivo dejanje (n.pr. zažgala vas, postrelila talce itd.). Vsak član te skupine odgovarja neglede na to, ali je on sam zažigal ali streljal; potrebno je samo ugotoviti, da je pripadal dotični skupini.

Nedavno so o kolektivnem kaznovanju razpravljali v angleškem gornjem domu, pa je lord Vansittart zahteval, lord Cramborne pa v imenu angleške vlade obljubil kolektivno kaznovanje gestapovcev zaradi organiziranih množestvenih umorov.

NEMŠKI ZAKON PROTI ROPU SUŽNJEV IN TRGOVINI Ž NJIMI

Ta razprava je dala neki protinacistični reviji povod za članek, ki ga hočemo v naslednjem na kratko objasniti, ker se nam zdi zelo zanimiv.

Pisec članka zatheva, da bi bilo treba kolektivno kaznovati ne le gestapovce, marčeč tudi S.S.-ovce in podobne skupine ter se pri tem sklicuje na nemški zakon o kaznovanju roba sužnjev in trgovine ž njimi, izdan 28.7.1895, in skoro popolnoma pozabljen. L.1885. se je bila namreč sestala mednarodna konferenca in ta je naložila vsem evropskim državam, ki imajo kolonije v Afriki, da izdajo zakon proti ropu in trgovini s sužnji. Nemci, ki hočejo biti vedno temeljiti, so izdali gornji zakon z veljavo — ne samo za svoje afriške kolonije, marveč tudi za ves nemški rajh. Zakonodajalec je hotel kaznovati take zločine tudi tedaj, če bi se izvršili izven rajha in kolonij in je tako določbo postavil v § 5 omenjenega zakona.

Te določitve so bile napravljene v duhu pravnega razvoja, ki je bil pričel že pred sto leti v nemškem občem deželnem pravu. Vsak suženj, ki je stopil na

nemška tla, je bil takoj svoboden. (Približno v istem času so podobno določilo uveljavili tudi na Angleškem).

NA PODLAGI LASTNIH NAUKOV

Gotovo je, da ni mogel nemški zakonodajec 1.1895. predvidevati, da bodo enkrat kasneje organizirane bande nemških roparjev zaslužnile skoro vso Evropo, toda po splošno veljavni pravni razlagi moremo zakon uporabljati tudi v slučajih, katerih zakonodajec ni mogel na noben način predvidevati, če le odgovarja ta uporaba besedilu, namenu in smislu dotičnega zakona. Iz samih nacističnih naukov o gospodujoči rasi in potrebi podjarmiti druge rase ali pa iztrebiti, iz naukov o totalitarni državi, o Hitlerjevem novem redu itd., sledi jasno, da nacisti niso ničesar drugega kot bande, ki se pečajo z ropom sužnjev v smislu goriomenjenega zakona. To velja v prvi vrsti o voditeljih in članih večine nacističnih organizacij, posebno pa še o članih Gestapa, S.S. in podobnih skupin, ki so vse kolektivno predelale pouk nacistične doktrine.

RAZNE VRSTE SUŽENJSTVA

Med posameznimi kaznivimi dejanji moramo vsekakor omeniti prisilno deportacijo delavcev v Nemčijo, torej slučaje gospodarskega suženjstva. Imamo pa tudi suženjstvo politične, vojaške in psihološke narave — sem spadajo med drugim tudi tale dejstva: Nemci so proti predpisom mednarodnega prava pridržali francoske vojne ujetnike, nasilno so jemali talce in jih ubijali, uničevali so cele vasi. Vse to so delali, da bi cele narode držali v sponah političnega, vojaškega, gospodarskega in duševnega suženjstva. Zaradi tega smelo lahko trdimo, da so nacisti vsakokrat, ko so posameznika v nasprotju z določili mednarodnega prava oropali njegove svobode, prekršili določila zakona o suženjstvu.

Oglejmo si še v podrobnostih nekaj najvažnejših določil tega zakona. Po § 1. odst.1 se kaznuje sodelovanje pri ropu sužnjev z robjo od 1 do 15 let, kolovodje pa v izmeri od 3 do 15 let. Brez drugega lahko predpostavljamo, da je vsak član zgoraj navedenih skupin izvršil v zasedenih in nezasedenih krajih večkrat aretacijo posameznikov (ali recimo boljše oropal jih je njihove svobode) in to iz političnih, gospodarskih, in psiholoških namenov. Vsakogar torej lahko kaznujemo z robjo. So pa verjetno tudi drugi člani gornjih skupin, ki niso neposredno nastopali v javnost; to so člani upravnega osebja (pisarji, blagajniki, rokodelci, kuharji in podobno). Ti se imajo kaznovati kot sokrivci v smislu § 47 kazenskega zakona, ker so skupno z onimi drugimi izvršili kazensko dejanje; če bi ti ljudje ne sodelovali, ne bi mogla sploh obstojati predmetna organizirana skupina. Kar se pa tiče subjektivne usmeritve njihove volje, je odločilno, da so bili tudi ti deležni istega pouka kakor njihovi tovariši, ki so dejanje neposredno izvršili.

KOLOVODJE

Kolovodje v smislu zakona so tisti višji in nižji voditelji, ki ukazujejo, naj se osebe, ki se imajo zaslužniti, napadejo in ugrabijo. Ravno tako so kolovodje n.pr. gospodarski diktatorji, ki so zaukazali, naj se gotovi delavci prepeljejo iz domovine

v nemške tovarne, ali pa vojaški in politični poveljniki, ki so zapovedali, naj gotove skupine ljudi odpeljejo v koncentracijska taborišča.

Ti kolovodje se imajo kaznovati po §1 odst.2 s smrtjo, če je o priliki ugrabitve prišlo do tega, da je bil nekdo izmed aretirancev umorjen, bodisi pred ugrabitvijo ali po njej in neglede na to, če je bila žrtev kolovodij znana ali ne. Ravno tako se ima izreči smrtna obsodba kolovodje, ki je ukazal — v nasprotju z mednarodnim pravom — postavitev talcev ali deportacijo gotovih oseb, če je kasneje prišlo do tega, da so bili dotičniki ustreljeni na ukaz drugega kolovodje ali pa so umrli zaradi pomanjkanja hrane ali prevelikih naporov.

* * *

Uporabljajoč gornji zakon bi zadela zaslužena kazen nekoliko stotisoč navadnih zločincev in nekaj tisoč kolovodij. Tudi bi se na podlagi gornjega zakona lažje dosegla izročitev zločincev, ki bi se zatekli v tujino.

Kakor vidimo, bi nemško pravo, ki je bilo tako neusmiljeno in brezobzirno teptano od nacistov, lahko služilo kot važno orožje proti njim samim.

F.....a

(Op.Ured.: Že pred sedanjo vojno in tudi v zadnjih treh letih smo pogostokrat naglašali, da bi bilo najuspešnejše orožje proti nemškemu nasilju, če bi po osvobojevanju vse fašistovske in nacistične uredbe, zakone in določila, ki so jih uporabljali proti našemu narodu, enostavno aplicirali proti fašistom in nacistom ter njihovim zvestim pomočnikom. Pri tem bi se pač nihče ne mogel pritoževati, da ni paragrafov. Celo tu v tujini imamo precej določil, ki jih je izdal Oberreiter za nasilno razlastitev slovenske imovine. Takih določil bo v domovini še mnogo več. Ali ne bi mogli k Oberreiter-jevemu podpisu pritisniti jugoslovanski uradni pečat in bi s tem sankcionirali njihove lastne pravne proizvode).

PISMO ORGANIZACIJAM PRIMORSKIH SLOVENCEV V ZAVEZNIŠKI TUJINI

Slučajno nam je prišla pod roko prva številka novega lista "Domovina", ki izhaja menda nekje v domovini. Med drugim prinaša list tudi pismo Franceta Bevka, našega primorskega književnika, ki je za nas vse eden prvih primorskih javnih delavcev in je zato njegov glas za vse nas upoštevanja vreden. Bevkovo pismo pa naj razprši še zadnje nejasnosti, ki se mogoče kje med primorskim svetom, še pojavljajo. Pismo glasi takole:

Primorski Slovenci v zavezniški tujini!

Spomnimo se dni, ko smo bili proti pričakovanju in volji odtrgani od živega narodnega telesa in priključeni Italiji. Ne bomo pozabili telesnih in duševnih muk, ki smo jih v dveh desetletjih prestali pod fašizmom. Ves ta čas nikoli nismo izgubili vere v zmago pravice nad krivico in v svoje osvobojevanje. Ohranili smo čisto svojo narodno zavest, zvestobo do svoje zemlje in materinščine.

S krvavečim srcem smo preživljali velikonočne dni pred tremi leti, ko so bili jugoslovanski narodi, od katerih smo pričakovali rešitve, sami podjarmljeni. Težko nam je bilo tem bolj, ker smo takrat do dna spoznali, da stara Jugoslavija ni bila zmožna, da bi nas osvobodila. Bilo nam je huje, ko njeni brezvestni voditelji niso rešili niti njene časti, niti z junaškim odporom vliji jugoslovanskim narodom v ponižanju in nesreči nove vere v bodočnost. Poskrili so se ali pa se vdinjali okupatorju za hlapce, odkrito stopili na stran nasilja proti lastnemu narodu v svojo večno sramoto.

V tisti težki uri smo se Primorski Slovenci s skrbjo vpraševali: Kaj bo z nami? Ali bomo Primorski Slovenci po tolikih letih trpljenja doživeli novo razočaranje, hujše od prvega?

Te temne poglede v bodočnost nam je razjasnil nastanek Osvobodilne fronte, ki je odločil našo usodo. Njen cilj: osvoboditev vsega slovenskega

ozemlja in njegova združitev, ustvaritev nove federativne, demokratične Jugoslavije-nas je napojil s sladkimi obeti. Osvobodilna fronta je zbrala okoli sebe vse pozitivne sile našega naroda, vse poštene rodoljube brez ozira na njihovo politično prepričanje, ki jih je povezala nesebična ljubezen do domovine, jim skovala trpljenje v tesno tovarištvo in prijateljstvo. Na drugi strani so ostali le drobci nazadnjaških režimov, ki so iz osebnih ali strankarskih koristi, podpihovani od svojih prijateljev v tujini, ostali izven splošne narodne vstaje. Da bi prevarili ljudstvo in ga potegnili za seboj, so Osvobodilno fronto obmetavali s klevetami, ki so jih drugo za drugo do konca ovrгла tri leta našega osvobodilnega boja. Narod ni šel z njimi, ker jim ni več zaupal, osamljeni so iskali in našli pomoč pri sovražniku, sprejeli boj z lastnim narodom. S tem so si zadali moralni smrtni udarec. Položaj je postal jasen, kot je jasen še danes; na eni strani Osvobodilna fronta, ki se požrtvovalno bojuje za narodno svobodo, a na drugi strani okupator — prej fašistična Italija, zdaj Nemčija — ki mu pomagajo narodni izdajalci. Srednje poti ni.

Ko smo Primorski Slovenci stali pred to odločitvijo, izbira ni bila težka. Izrekli smo se za Osvobodilno fronto, za svobodo proti hlapčevanju. Nismo se dali zavesti od Mihailovičevih izdajalskih agentov, ki so nas poskušali zapeljevati z lažmi, ne od begunske jugoslovanske vlade, ki je bila zavzela stališče čakanja in z beganjem duhov ovirala naše osvobodilno gibanje. Primorci smo se do konca zavedali, da moramo tudi mi plačati svoj delež krvi za svobodo, da si moramo le z žrtvami začrtati nove, pravične meje.

Upi, ki smo jih stavili v Osvobodilno fronto, nas niso varali. Zlom Italije — nato odlok Izvršnega odbora OF, s katerim je bila naša Primorska za vedno priključena k Združenju Sloveniji in ki je bil potrjen na drugem zasedanju AVNOJ-a v Jajcu. S tem smo Primorski Slovenci postali državljani nove

Jugoslavije, izpolnjen je bil naš davni sen.

Priključitev je za nas dovršeno dejstvo. Vsak dvom v tem pogledu bi bil izdajstvo naših borcev, ki vsak dan prelivajo kri na vseh koncih in krajih naše domovine, tudi pred Gorico in Trstom. Primorci smo se dobro zavedali zgodovinskega pomena tega dejanja. Pozdravili smo ga z enodušno radostjo in na številnih zborovanjih po vsej deželi priznali AVNOJ in NKOJ kot svojo edino zakonito vrhovno oblast. Obsodili smo jugoslovansko begunsko vladu z izrecnim povdarkom, da je prava vlada le tista, ki jo je svobodno izbralo v borbah prekaljeno jugoslovansko ljudstvo. Razočarani nad staro Jugoslavijo, smo odločno odklonili in odklanjamo, da bi se ta obnovila v svoji prejšnji obliki. Naglaševali smo in naglašamo, da smo le za novo Jugoslavijo, zgrajeno no enakopravnosti vseh njenih narodov in na demokratičnih načelih.

Za ta cilj se danes borijo Primorski Slovenci na Tolminskem, v Brdih, na Vipavskem in Krasu, na Pivki, na Gorenjskem, Štajerskem in Dolenjskem — povsod, kamor jih postavi dolžnost. Za ta cilj se primorsko ljudstvo nesebično žrtvuje in se ne straši sovražnikovega terorja. Hkrati pa gradi svojo narodno oblast in pozidava ruševine slovenske kulture na naših tleh.

Bilo nam je težko, ko prava resnica o naših bojih dolgo ni mogla predreti v svet, kakor nas danes veseli priznanje in upoštevanje naših naporov pri vseh svobodoljubnih narodih. Verujemo v zmago pravice ob strani ostalih jugoslovanskih narodov in velikih zaveznikov. Kri namaka našo zemljo, množijo se pogorišča, a naš narod ne klone, ampak vztraja z očmi uprtimi v svobodo.

Primorski Slovenci v zavezniški tujini!

Tudi v najtežjih dneh vas nikoli nismo pozabili, stalno so bile pri vas naše misli: Ali so vaša srca z nami? Ali pravilno doumevate in ocenjujete brezprimerne žrtve svojih očetov, bratov in sinov v domovini? Bali smo se, težko nam je bilo ob misli, da morda nasedate sovražni propagandi. Z radostjo smo doznali, da ste drug za drugim našli edino pravo pot in s tem dokazali, da ste prej ko slej vdani, zvesti sinovi svojega naroda. To nam je prililo novih moči za vztrajanje v našem težkem boju. Naj se tudi poslednji, ki morda še neodločeni visijo v dvomih, opredelijo za naše svetle cilje in pomorejo, da naša kri ne bo zastonj prelita!

Žal, da vas ni med nami, toda ne pozabite, da nam tudi tako lahko nudite uspešno pomoč. V imenu Primorskih Slovencev v boju vas prosim in pozivam: **IZRABITE DO KONCA SVOJA POZNANJA IN ZVEZE V ZAVEZNIŠKEM SVETU, SEZNANJAJTE GA Z NAŠO VELIKO, NESEBIČNO BORBO IN Z NAŠIMI UPRAVIČENIMI ZAHTEVKAMI! POBIJAJTE SOVRAŽNO PROPAGANDO, KI MERI NAŠIM PRIZADEVANJEM V SRCE! ORGANIZIRAJTE POVSOD MATERIALNO POMOČ ZA NAŠO IZČRPAHO DEŽELO! DVI-GNITE GLAS IN ZASTAVITE VES SVOJ VPLIV, DA SE BO TISOČEM NAŠIH FANTOV NA SICILIJ IN NA SARDINIJ KONČNO IZPOLNILA VROČA ŽELJA VSTOPA V NARODNO OSVODILNO VOJSKO IN ODHODA NA BOJIŠČA SVOJE DOMOVINE!**

S tem boste, dasi ste odrezani od doma, tudi vi postali borci za našo narodno svobodo. Ako do konca

storite svojo dolžnost, boste bratom v domovini prihranili mnogo naporov in krvi. Podprli boste živo uresničenje naših narodnih teženj. Pripomagajmo vsi, da čimprej pride dan, ko si bomo v svobodi stisnili roke v prijetni zavesti, da smo vsi Slovenci, vsi Jugoslovani ena sama velika srečna družina.

Na položaju, 6. junija 1944.

France Bevk, književnik.

POMEN ANGLEŠKE POMOČI SOVJETSKI RUSIJI (MIME)

V teh dneh, ko je maršal Staljin odlikoval z najvišjimi sovjetskimi odlikovanji vodilne zavezniške vojaške in civilne osebnosti, ne bo odveč, če si ogledamo angleško pomoč Sovjetski zvezi v tej vojni. Kot priznanje za veliko in učinkovito delo je bil uvrščen med odlikovance na prvem mestu britanski minister za vojno gospodarstvo, g. Lyttleton, ki ima največ zaslug pri tem vojnem naporu. Oglejmo si nekaj suhih števil; ki povedo, da je znašala angleška pomoč v zadnjih dveh letih in pol od junija 1941. do konca decembra 1943: 6,778 letal; 5,031 tankov; 4,620 motornih vozil; 32,000 ton aluminija; 37,000 ton bakra; 81,423 ton gumija.

Poleg tega so Angleži odposlali v Rusijo še velike količine živil, orodja, pušk, cina, jute in drugega vojnega gradiva.

Zgodovina velikih naporov daje v številkah izraženim uspehom le medlo sliko in vendar je bilo potrebnih 30,000 delovnih ur za izdelavo enega velikega ali srednjega tanka. To pomeni, da je bilo za izdelavo tankov, ki so jih Rusiji dobavili Angleži do aprila 1944 pri 50 urni delavni zaposlitvi na teden, na delu 24,000 mož in žena skozi polnih 30 mesecev.

81,423 ton gumija predstavlja trikratno količino gumija, ki so ga na Angleškem zbrali od začetka vojne dalje. Povprečje sirovega gumija v enem obroču motornega vozila tehta 38 funtov. Količine gumija, ki so bile odposlane v Rusijo zadostujejo za 4,800.000 obročev. Ves ta gumij je bil odposlan po izgubi Malajskega polotoka in so ga morali — kakor je dejal g. Lyttleton — vzeti iz britanskih železnih zalog.

8,218.000 angleških funtov vredno orodje predstavlja skoro dvakratno vrednost strojnega orodja, ki ga je Anglija izvozila l. 1938. Največje težave ima Anglija danes s tekstilnim blagom, posebno z oblaci in kljub temu je odposlala v Rusijo ogromne količine izgotovljenih izdelkov in sirovin.

Že za same priprave za prevoz vsega tega vojnega gradiva so bili potrebni veliki napor. Do 30. junija 1942 je bilo 90 0/0 vseh ladij, ki so prevažale vojno gradivo v Murmansk, angleških. Izgube na vojnem ladjevju so bile izključno britanske, medtem ko so bile izgube ostalih Združenih narodov, posebno Združenih držav na trgovskem ladjevju zelo občutne. Zmožljivosti britanske vojne mornarice pri spremljavanju v arktičnih vodah najbolje dokazuje dejstvo, da so znašale izgube v zadnjih šestih mesecih za prevoz 1 in 1/4 milijona ton vojnega gradiva na preskrbo-

(Konec na 12.strani)

DENARNO FINANČNA POLITIKA OD PRVE DO DRUGE SVETOVNE VOJNE IN POVOJNA VPOSTAVITEV JUGOSLOVANSKEGA DINARJA

Dr. Josip Agneletto

Od odličnega slovenskega narodno-gospodarskega strokovnjaka smo prejeli zanimivo in zelo aktualno studijo o enem izmed najvažnejših vprašanj nove Jugoslavije. Da bi celota ne bila izgubljena, bomo delo prinašali v prihodnjih številkah stalno na 7. in 8. strani in si bodo tako lahko čitatelji posamezne dele izrezali in jih po končani priobčitvi zložili v celoto. Delo bo gotovo služilo strokovnjakom, ki se bodo nujno morali ukvarjati s tem perečim vprašanjem.

I. VERSAILLES-SKA MIROVNA POGODBA IN GOSPODARSKA ZMEDA PRVIH POVOJNIH LET

Prva svetovna vojna 1914/18 tvori stoletni mejnik v zgodovinskem razvoju narodnega gospodarstva. Ta vojna je paralizirala ogromne pridobitve človeštva na gospodarskem in socialnem poprišču, priborjene v drugi polovici 19. stoletja. Pridobitve so se odražale predvsem v vpostavljenem gospodarskem ravnotežju svetovne trgovine, v uvedbi skupnega merila materialnih vrednot na zlati podlagi (zlati standard), v svobodnih tržiščih in zvišanju življenjske ravni vseh, zlasti delavskih slojev. Še 1.1770. ni imelo evropsko ljudstvo kruha, kruh je bil tedaj razkošje.

Vojna je požrla ogromne množine gospodarskih dobrin in neštete imovine posameznikov in držav; uničila je številne moralne in materialne vrednote. Vojni stroški so izčrpali državne blagajne in izsušili zlate rezerve. Vse vojskujoče se države so izšle iz vojne sključene pod težo dolgov, ko so celotni vojni stroški od 1.1914. do 1919. prekoračili dva bilijona zlatih frankov. Ni čuda, da so v dobi 1913/1919 narasli državni dolgovi v Franciji od 126 milijard na 1.000 milijard, v Združenih državah od 24 milijard na 460 milijard, v Angliji od 69 milijard na 740 milijard, v Nemčiji od 100 milijard na 955 milijard zlatih frankov.

Iz prve svetovne vojne je izšla Evropa s spreminjenim licem. Versailles-ski mir je ustvaril 14 novih manjših držav, od teh 8 v Evropi. Vse te države so bile prepuščene po vojni same sebi. V Versaillesu se niso pobrigali, da bi se povojno gospodarsko mednarodno življenje postavilo na solidno podlago in ničesar niso storili, da bi se preprečila gospodarska zmeda. Nobenih navodil in nasvetov ni bilo za vpostavitve gospodarskega ravnotežja, za ohranitev enotne svetovne denarne podlage in za svobodo mednarodnih gospodarskih tržišč.

Po vojni je vsaka država — zlasti nove države — ljubosumno varovala svojo samostojnost in gospodarsko neodvisnost. Države so se obdajale z nepristopnim plotom nasproti tujini iz nezaupanja in iz bojazni za svojo politično in gospodarsko samoohranilo. Ni bilo dovolj, da so zaprta denarna tržišča zavarovala svoboden promet deviz, valut in kapitala, pač pa je bila ukinjena tudi svobodna trgovina, svobodna konkurenca, svobodna izmenjava delavnih sil in celo svobodno gibanje človeka. Vse to v 19. stoletju, v

času televizije, radia in letal, ko so bile državne meje v bistvu ponižane le še na juridičen pojem. Vsak narod je hotel biti sam sebi dovolj, pospeševal je domačo industrijo in proizvodnjo, forsiral je izvoz in omejeval uvoz v zmoti, da je aktivna trgovska bilanca predpogoj blagostanja, ne da bi se zavedal, da hoče, kdor kupuje tuje blago, tudi svoje blago prodati.

Sklenitev miru 1.1919. je bila pozdravljena od vsega sveta kot konec štiriletnega klanja in trpljenja. Vera v boljšo bodočnost, zaupanje v ustvarjalno človeško moč in v nove sproščene stvarne sile in vrednote osvobojenih narodov, vse to je rodilo pogum in podjetnost. Vse se je razgibalo k novemu življenju. Ali je nedostajalo gospodarskih dobrin. Od treh osnovnih gospodarskih faktorjev — prirodne sirovine, delo in kapital, ki jih najdemo v vseh, prav v vseh razvitih gospodarskih sistemih — so nedostajale sirovine in kapital. Brezplodno trošene v tisoče milijard segajoče gospodarske dobrine se niso mogle nadomestiti v nekaj letih z novimi prihranki. Odtod nepokriti gospodarski primankljaji v svetovnem gospodarstvu. Bilo je sicer ogromnega denarja v obtoku, ali šlo je za papirnati, razvrednoten denar, čigar kupna moč je bila nezadostna za splošni gospodarski podvig. Zato sta industrija in trgovina kaj kmalu izčrpali razpoložljiva kreditna sredstva. Obrestna mera je neprestano rasla, od predvojnih 4% do 5% na 8%, 10%, 12% in v nekaterih evropskih državah celo na 16% in 20%. Kljub visoki inflaciji je vladalo močno pomanjkanje denarja, ker cene dobrin hitreje rastejo nego množina papirja, ki ga inflacija meče na trg kot denar. Tako se je znašlo 1.1920 svetovno gospodarstvo v težki krizi, ki je preplavila ves svet. Njen izvor je bil v pomanjkanju vložnega in obratnega kapitala, v pomanjkanju gospodarskih dobrin in blaga, kar nam kaže statistika o skupni industrijski proizvodnji Francije, Nemčije, Belgije, Italije in Anglije.

Bulletin de la Statistique Générale de la France 1928-1929 je objavil količinski indeks o kosmatih proizvodnji. Industrijski indeks kaže tole:

(Francija, Nemčija, Italija, Belgija), (Anglija)		
Leta 1913	100	100
» 1919	59	90
» 1920	68	63

Za Združene ameriške države je objavilo vseučilišče Havard (M. Warren, M. Persons) v "American Economic Review" (March 1922) indeks o fizičnem volumenu proizvodnje, vzevši kot izhodišče srednjo produkcijo let 1909-1913=100.

Leto 1919	Leto 1920	Leto 1921
109	119	99 poljedelstvo
111	124	— rudokopi
114	115	— manufakture

Tako se kaže povsod večje povpraševanje kot ponudba. V zahodni Evropi so proizvajali 1.1920 komaj 68% predvojne produkcije, v Angliji pa 90%. V Združenih državah je bila proizvodnja nekoliko višja kakor pred prvo svetovno vojno, ali če vpoštevamo prirastek prebivalstva od 1.1913 do 1920,

je tudi tu ostala relativno za predvojnimi količinami.

Nedostatek dobrin povzroča višanje cen, ki naraščajo hitreje kakor se na trgu redči blago. Kdor ima blago, ga zadržuje. Visoke cene pospešujejo naraščanje obresti, denar prihaja iz skrivališč na trg in novi krediti oživljajo gospodarsko aktivnost. Tako se je pomnožil v Združenih državah denar v obtoku od 3 milijard 738 milijonov dolarjev 1. julija 1914 na 8 milijard 326 milijonov 1. novembra 1920. V istem razdobju so poskočile cene od 100 na 206 enot. (Indices du Bureau du Travail, Paris). V začetku 1.1922 je padel indeks cen na 146, kar dokazuje, da je bilo razmerje denarja v blagajnah nasproti denarju v obtoku podvrženo močnemu kolebanju in da je bilo v razmeroma kratkem času odstranjeno pomanjkanje blaga. Mogoče je tudi da so ljudje prilagodili svoje potrebe novim razmeram, to je da so jih omejili, kajti 1.1921. proizvodnja še ni kazala naraščanja.

Pomanjkanje kapitala je bilo značilno tudi za vso Srednjo Evropo, posebno za nove države in za tiste, ki so izšle iz vojne povečane in prenovljene. Visoke obresti so prinašale kreditnim posredovalcem čezmerne in nesolidne dobičke. Zato so banke in bančice rastle iz tal ko gobe po dežju. Tisočumetnjkarski bankirji, ki niso poznali niti iz življenjske izkušnje niti iz šol denarnega bistva in denarnih zakonov, ki urejujejo gospodarsko življenje in denarno tehniko, so zbrali v novih bankah del prihrankov za visoke obresti in jih upravljali tako, da so stroški kreditnega posredovanja naraščali v neizmernost in pritiskali na šibka ramena novih zadolženih podjetij.

Tako je zavladala zaradi malomarnosti tvorcev versailles-skega miru dezorganiziranost, ne samo v mednarodnem gospodarskem življenju, pač pa tudi v posameznih, zlasti gospodarsko šibkih državah.

II. ZRUŠITEV SVETOVNEGA GOSPODARSKEGA RAVNOTEŽJA

Zrušitev ravnotežja v mednarodnem gospodarskem svetu je značila v gospodarskem razvoju najhujši udarec, ki je zadel v 19. stoletju zgrajeno gospodarsko stavbo. Z izgubo te pridobitve z vsemi dalekosežnimi posledicami, je človeštvo utrpelo v gospodarskem pogledu morda še večjo škodo kakor pa mu jo je prizadejala sama prva svetovna vojna. Vse svetovno gospodarstvo je slonelo na svobodnih tržiščih in na zlati podlagi. Ta je držala v medsebojni odvisnosti in povezanosti vrednost blaga in dela, ki se je izražala v odnosnih denarnih enotah. Dokler je bil v civiliziranih državah v funkciji zlati denarni sistem s svobodno zamenjavo in s prostim izvozom zlata, je bila domača denarna veljava v stalnem vrednostnem razmerju s tujimi valutami in devizami, sorazmerno s količino zlata, ki je tvorila podlago domači odnosno tuji denarni enoti. Če je bil n. pr. potreben izvoz zlata za kritje primanjkljaja plačilne bilance, se je na domačem denarnem trgu avtomatično skrčila količina zlata in s tem tudi količina denarja. Posledica je bila, da se je doma dvignila cena zlata v okviru skrajnih zlatih točk in da so padle blagovne in delovne cene. Nizke blagovne cene so pospešile izvoz v tujino, kjer je izvoženo blago našlo dražji trg in boljše cene. Ali dovoz je kmalu povzročil povečano ponudbo blaga in padanje cen na tujem tržišču, kar je trajalo tako dolgo, da so se cene izravnale v importnih in ek-

sportnih državah ter se je vpostavilo ravnotežje na mednarodnem trgu.

Enak proces v obratni smeri opazamo pri dviganju blagovnih cen. Za enako količino zlata odnosno zatega denarja se je kupila v tem primeru v tujini večja količina blaga nego na domačem trgu. Zlato je odhajalo v tujino, iz nje pa se je uvažalo blago, dokler se niso cene zenačile na obeh tržiščih. Od gibčnosti ponudbe in povpraševanja je bila odvisna hitrejša ali počasnejša vpostavitev ravnotežja.

Ko so se spremenile zlate cene na svetovnih tržiščih, ni mogla nobena država neizpremenjeno vzdrževati svojega zatega menjalnega tečaja. Svetovne cene v primeri z zlatom so se spremenile, ko je zlato spremenilo svojo ceno v primerjavi z drugim blagom. Blago, ki je na trgu postalo redkejšo, je zraslo v ceni izraženo v zlatih gramih, gram zlata pa je padel v svoji ceni v primeri s tem blagom. Krajevno nizko valovanje zlate vrednosti v primerjavi z nekim blagom, ne more - seveda - vplivati na svetovni trg.

Vsak za zlato svobodno zamenljivi denar mora doseči avtomatično naravno ravnotežje s pomočjo menjalnega tečaja, kajti dvig ali padec njegove cene v neki državi, spravi v valovanje denarna tržišča vseh zlatemu sistemu pripadajočih držav. Te pa sodelujejo pri izravnavi nastale razlike. Gospodarsko ravnotežje dveh dežel pa ne pomeni, da morajo biti enako visoke vse cene in vsi dohodki izraženi v denarnih enotah dotičnih tržišč. Gospodarsko aktivnejša in dinamična dežela ima nižje cene in višje dohodke. Proizvaja z manjšimi stroški in ima zato večji izvoz ter laže privlači k sebi zlato z mednarodnih tržišč. Potemtakem ne predstavlja gospodarsko ravnotežje splošno enake višine cen in še manj enako višino dohodkov v državah, kjer je v veljavi. Ravnotežje skuša le spraviti cene in dohodke raznih na medsebojni skupni izmenjevalni zlati podlagi slonečih gospodarstev v smer, ki naj izravna plačilne bilance, brez posebnih premikov zlata. Glavni učinek ravnotežja ni bil splošno niveliranje cen, pač pa le njih ravnotežja in povezanosti v medsebojno organsko razmerje, tako da se niso mogle cene in dohodki ene države avtonomno in samostojno razvijati brez vpliva gospodarskih tržišč ostalih, zlatemu sistemu pripadajočih gospodarskih enot.

In ravno to ravnotežje je uničila prva svetovna vojna. Med to vojno je bila ukinjena zlata veljava v vseh vojskujočih se državah, ki je bila podlaga njih denarnega sistema. Bankovcev ni bilo mogoče več svobodno zamenjavati pri emisijskih bankah za zlat denar in so bili zato bankovci degradirani na navaden papirnati denar s prisilnim tečajem in z vsemi svojimi za gospodarstvo katastrofalnimi posledicami. Hranilne in bančne vloge so izgubile s papirnatim denarjem svojo prvotno vrednost in težko prihranjena imovina je povodenela. Papirnat denar, ki so ga države metale na trg brez kovinskega ali drugačnega stvarnega kritja, je preplaval gospodarstvo. Papir s prisilnim tečajem je v zvezi z denarnimi nadomestki: čekom, kliringom, arbitražo in kompenzacijo, nadomestil in po Greshamovem zakonu izrinil polnovreden denar, ki je izginil iz prometa in odšel v - nogavice.

(Dalje prihodnjic)

VOJNA V SLIKAH

Slika 1. BRITANSKA ZDRAVNIŠKA POMOČ ZA JUGOSLOVANSKE BOJEVNIKE: Na nekem otoku v bližini jugoslovanske obale je britanski vojaški kirurg dovršil vse priprave za operacijo ranjenega partizana. Slika 2. BRITANSKI ZUNANJI MINISTER NA FRANCOSKEM: Anthony Eden, britanski zunanji minister v družbi z maršalom Montgomeryem pri svojem zadnjem obisku na Francoskem. Slika 3. NOVI SPITFIRE: Novi Spitfire "Mark V-IV" je najhitrejšje Spitfire-letalo, ki je sedaj v službi. Slika 4. R.A.F. STRELJI CI V GRŠKI ESKADRILJI: Štirje člani britanskega letalstva, ki so prideleni grški "Baltimore"-eskadrilji. Imajo za seboj že nad 400 operativnih poletov. Slika 5. PRIPADNIKI N.O.V. JUGOSLAVIJE PRI VOJAŠKEM URJENJU: Na nekem otoku na Jadranskem morju urijo britanski častniki in podčastniki pripadnike N.O.V. Jugoslavije v uporabi modernega orožja. Mladiči, ki jih vidimo na sliki so pripadniki ordonančne službe. Slika 6. OSMO ARMADA V RIMINI: 21. septembra so mesto Rimini

BASIC ENGLISH

27. LANGUAGE

Things.

discussion	talk	mind	sign	true-false
fiction	verse	order	statement	material
language	error	purpose	tendency	natural
list	fact	rhythm	thought	regular
prose	idea	rule	trick	

Qualities.

Other words: answer, argument, cry, letter, name, question, reading, voice, word, writing, observation(e), sense(e), ear, education, mouth, society, song, sound, sign(s).

27. Language

The chief purpose of language is the exchange of thought or feeling. Every word which a man says is a sign to other men of something which is in his mind. There are other signs by which he may give them an idea of his thoughts or feelings. He may give cries, make motions with his hands or body, or make pictures; and when these things are done for the purpose of giving knowledge to others, they may do the work of a language. But the language of words is the most important form of language, because cries and motions and pictures, though they are sometimes used as signs, may at other times have a different purpose.

We give the name "word" to two things: first, to any sound of the voice which has been given a separate sense; and second, to the letters in writing which are the sign of such a sound. Talk came before writing, and men were saying words before they had any idea of how to put them on paper or any other material substance.

A language is not only a list of words. It is, in addition, a number of fixed ways of putting them together. One important rule in every language is the rule about the order of the words. In English if we say "You have come," putting "you" before "have" the words have not the same sense as if we say "Have you come?" putting "you" after "have." The first is a statement and the second is a question. And if we say "Have come you?", we are saying something which has no sense. It is very important to get the trick of putting the words in the right order when we are learning a new language.

Some words have more than one sense. In a discussion with others it is best to be certain that we are all giving the same sense to the same words.

Any event or thing of which we have certain knowledge is a fact, and when we put that knowledge in a statement we make a true statement. When we are talking or writing about facts our purpose normally is to say what is true. We may make an error, but we do not make false statements consciously.

But there is a sort of writing which has not the purpose of recording facts, but only that of giving pleasure or moving our feelings. When this sort of writing has the form of a story, the story is not necessarily true. We give it the name fiction, because a fiction is an invention of the mind. Fiction is not true, but we do not say it is false, because the writer of it is not attempting to make any statement about facts.

The first form of fiction was probably verse. We see in very small boys and girls the natural tendency to make songs about anything which is pleasing to them. Early man had this same tendency. He made his stories different from the common talk by giving them a different rhythm. This was the start of the division between verse and prose, though before the invention of writing there was no verse or prose, there was only song and talk. Not all verse at the present time has a regular rhythm, but the rhythm is more marked than it is in prose.

Questions.

1. What is the chief purpose of a language?
2. In what different ways may a man give knowledge of his thoughts and feelings to other men?
3. To what two things is the name "word" given?
4. What is an important rule in any language?
5. What two earlier headings are the names of two sorts of writing about facts?
6. What name do we give to an exchange of opinions?
7. Why do we not say of fiction that it is true or false?
8. Was verse probably the first form of fiction?
9. What tendency do small boys and girls have in common with early man?
10. What is one way in which verse is different from prose?

Answers.

1. The exchange of thought or feeling.
2. By saying words, by giving cries, and by making motions or pictures.
3. To any sound of the voice which has been given a separate sense, and to the letters in writing which are the sign of such a sound.
4. The rule about the order of the words.
5. News and History.
6. A discussion.
7. Because it is not attempting to make any statement about facts.
8. Verse.
9. The tendency to make songs about anything which is pleasing to them.
10. Verse has a more marked rhythm than prose.

PODPORNO DRUŠTVO SV. CIRILA IN METODA

V KAIRU. Pri cerkvi Sv. Jožefa v Kairu so ustanovili Podporno društvo Sv. Cirila in Metoda, ki ima namen podpirati onemogle Jugoslovane. Članarina znaša 5 egipjastrov mesečno. Prijave sprejema slov. izseljeniški duhovnik in čč.šolske sestre v Kairu. Pomotoma smo omenili, da je delovanje raztegnjeno tudi na Aleksandrijo. Popravljamo s tem, da tam podobno društvo že obstoja.

BORBE V JUGOSLAVIJI. Narodni borci nadaljujejo s svojo ofenzivo proti Nemcem na vseh odsekih Jugoslavije. Na jugu so se že združili z Rdečo vojsko in skupno prodirajo proti jugoslovanski prestolici. Dogodki se razvijajo s tako hitrostjo, da jim s tednikom komaj sledimo.

HITLER JE IZGUBIL BITKO ZA TEKOČE GORIVO

(Alan McGregor)

"Do zmage smo priplavali po petroleju."
(Clémenceau 1918)

Britanski minister vojnega gospodarstva je pred kratkim objavil poročilo, iz katerega izhaja, da so nemške rafinerije in naprave za izdelovanje umetnega goriva začasno izven obrata in da je nacistična proizvodnja bencina v mesecu septembru občutno nazadovala. Te uspehe je doseglo taktično zavezniško bombardersko letalstvo s svojimi sistematičnimi napadi na zaloge goriva v Nemčiji.

Za temi suhim poročili merodajnih oblasti se skriva nešteto zgodb splošne in skrbno organizirane ofenzive, ki se razvija na podlagi dragocenih poročil, ki jih pošiljajo poročevalci vojaške tajne službe iz vseh predelov Evrope. Bombardiranja, ki jih izvršuje R.A.F. z največjo točnostjo, so pokazala uspehe, ki jih tudi največji optimisti niso pričakovali. Dan za dnevom, noč za nočjo so se gostili poleti proti petrolejskim napravam v še večjem obsegu kakor pa se je to dogajalo proti nemškim letalskim tvornicam.

Vse do 1.1942. se je vojna za gorivo razvijala v prid Hitlerju. Nasilno priključenje Avstrije Nemčiji je nacistom poklonilo petrolejske vrelce pri Zistersdorfu. Padec Poljske je prinesel vrelce pri Jaslu in Boryslavu. Ko je kapitulirala Francija so vrelci pri Pechelbronnu v Alzaciji v mnogem povečali nacistične zaloge, kakor so to tudi storili petrolejski vrelci na Madjarskem in v Albaniji. Prav posebno odločilni pa so bili romunski petrolejski vrelci, ki so dobavljali Nemčiji 1/3 potrebnega goriva.

Ali oklopne divizije in Luftwaffe so zahtevale še več. To je bil tudi vzrok, da se je Hitler poleg drugih političnih namenov obrnil proti kavkaškim petrolejskim zalogam.

Tudi doma Nemci niso počivali. Z neverjetnimi naporami so forsirali proizvodnjo sintetičnega bencina in pri tehniških postopkih dosegli kar zadovoljive uspehe.

L.1938. je znašala sintetična proizvodnja goriva v Nemčiji 1.200.000 ton, 1.1939. se je dvignila na 1.800.000 ton. Ko je izbruhnila vojna so Nemci imeli vse polno novih tovarn za proizvodnjo sintetičnega goriva v delu. V splošnem cenijo strokovnjaki, da so Nemci v zadnjih petih letih dvignili proizvodnjo letno na 8.000.000 ton.

Nemci so se posluževali dveh postopkov pri proizvodnji sintetičnega goriva: sistem vtekočinjenja premoga, s katero je Bergius dosegel bencin zelo visoke vrednosti. Metoda Fürscher-Tropsch pa je dala slab bencin, zato pa odličen petrolej. Zadnjo metodo so Nemci močno razvili za proizvodnjo zadostnih količin mazivnega olja. Ta postopek pa zahteva neprijemno velike količine premoga. Bergiusova metoda n.pr. porabi 5 ton premoga za proizvodnjo 1 tone bencina.

S stališča zaveznikov je proizvodnja sintetičnega bencina predstavljala veliko nevarnost. Če bi se ta proizvodnja še nadalje razvijala ugodno, ne bi mogla niti izguba petrolejskih vrelcev pri Ploestiju občutno prizadeti nemške vojne mašinerije.

To dejstvo so spoznali zavezniški gospodarstveniki in visoki vojaški strokovnjaki. Zato so se odločili, da organizirajo letalsko ofenzivo na dolge proge, ki bi imela za cilj uničenje nemških sintetičnih

naprav. Petrolejske rafinerije in tovarne za sintetično gorivo so bile glavni cilj teh podvigov. Nemci so se pripravili na take napade in poskušali zavarovati sintetične naprave s številnimi baterijami protiletalskega topništva in z barážnimi baloni. Največ napravov te vrste je bilo izvršenih podnevu.

Pred vsakim poletom so piloti prejeli točna navodila in podrobne fotografije o ciljih, ki so jih imeli napasti. Izgube na letalih in pilotih so bile težke, ali najvažnejši deli municijskih tovarn so bili občutno prizadeti. S tem je odpadlo vsako povečanje in razširjenje naprav za proizvodnjo sintetičnega goriva, kajti Nemci so imeli dovolj opravka s popravili porušeni municijskih tovarn. Zavezniški napadi pa so se nadaljevali brez odpočitka.

Poročila britanske tajne službe so v zadnjem letu stalno naglašala, da so Nemci pričeli varčevati z vsako kapljico goriva. Poleti za izurjenje pilotov nemške Luftwaffe so bili močno zmanjšani zaradi varčevanja. Romunska petrolejska proizvodnja je padla na 2.000.000 ton letno. Nemške ladje v Baltiku so skrcile svoja potovanja v trenutku, ko je bila njihova potreba največja.

Pred štirimi meseci so zavezniki dosegli postavljeni cilj. Prvič odkar je vojna izbruhnila so Nemci producirali ravno toliko goriva kolikor so ga porabili. Nacisti so morali ponovno zmanjšati dobavo goriva industriji. Mnoge tovarne so potrošnje goriva zmanjšale za 75 0/0.

Od junija dalje pa so se stvari za Hitlerja še poslabšale. Ploesti je bil izgubljen. Petrolejski vrelci na Poljskem, v Albaniji in Jugoslaviji (v Jugoslaviji so Nemci proizvajali nekaj goriva iz skriljavcev, op.ured.) so za Nemce odrezani.

Kakšna je sedanja situacija?

Pred šestimi meseci so strokovnjaki ocenjevali nemške zaloge goriva takole:

5.500.000 ton v Romuniji
225.000 ton v Albaniji
130.000 ton na Poljskem
1.100.000 ton v Nemčiji.

To bi znašalo približno 7.000.000 ton tekočega goriva na leto. Seveda so številke samo približne.

Po lastnih merilih lahko precej točno sodimo, kakšne so nemške potrebe na gorivu. V teku težkih sedanjih borb znaša uporaba mesečno 1.500.000 do 2.000.000 ton. Da je mogla Nemčija vsaj deloma zadovoljiti vojnim naporom, je morala proizvajati najmanj 7.000.000 ton bencina na leto.

Danes, ko je Nemčija izgubila romunske zaloge in so naprave za izdelavo sintetičnega goriva močno poškodovane, je jasno, da je Nemčija bitko za petrolej izgubila. Pri tem pa ne smemo pozabiti, da razpolaga Nemčija verjetno še z velikimi rezervami tekočega goriva, ki so ga Nemci vskladiščili po zapuščenih rudnikih, ki jih zavezniško letalstvo seveda ne more doseči.

Kljub temu je situacija za Nemce kritična. Ko bodo poskušali obnoviti porušene tovarne, jih bomo znova napadli. R.A.F. je v polnem izvršila svojo dolžnost in njene zmage niso nič manjše kakor so zmage kopne vojske na evropski celini.

GOVOR DR. I. M. ČOKA NA LONDONSKEM RADIJU

(Zakasnelo zaradi prometnih težkoč.)

Spričo govora maršala Tita dne 15. septembra t.l. je predsednik Jugoslovanskega odbora iz Italije, dr. Ivan M. Čok 17. septembra na londonskem radiju povedal tole:

"V vseh zavezniških krogih je govor maršala Tita, izgovorjen ob priliki obletnice I. Dalmatinske brigade, vzbudil veliko pozornost. Jasne in odločne besede prikazujejo vojskovodjo, sigurnega zmage, in državnika, sigurnega svojega uspeha. Besede Tita so besede moža, ki naslonjen na Narodno osvobodilno vojsko in na narodno oblast, katero predstavlja, vodi pokret za osvoboditev Jugoslavije od vseh njenih sovražnikov. Zato se njegovim izjavam pridaje vsa težina pomena in važnosti, ki jo stvarno imajo. Svet ve, kar Tito reče, se bo zgodilo.

Splošno se v zavezniškem svetu priznava, da ga ni naroda med bojujočimi se narodi, ki bi mogel z večjo upravičenostjo zahtevati, da sedi s svojimi zavezniki za mizo, pri kateri se bo reševala usoda Evrope in Jugoslavije. S polnim pravom Tito povdarja, da si je Jugoslavija to pravico s krvjo svojih najboljših sinov in z drugimi težkimi žrtvami priborila. Če je narod Jugoslavije po številu majhen, po svojem duhu je velik. In je tudi zrel, da sam upravlja s svojo usodo. Zato je logično, da bo v vseh svojih vitalnih stvareh odločal sam, suvereno.

Najznačilnejši in najaktualnejši pa je oni del njegovega govora, ki se nanaša na bodoče meje Jugoslavije. Tako-le je dejal Tito: "Približuje se čas, ko se bo govorilo o mejah naše države. Naš narod se je boril za svojo svobodo, za svojo neodvisnost in za boljšo bodočnost. Ali on se bori tudi za osvoboditev onih naših bratov, ki so desetletja ječali pod tujčevim jarmom. V tej borbi morajo postati in bodo postali svobodni naši bratje v Istri, Slovenskem Primorju in na Koroškem ter bodo živeli v svobodi v svoji domovini s svojimi brati. To je želja vseh nas. To je želja vseh njih tam. Tujega nečemo, toda svojega pa ne damo."

To so možate besede, za katere mu je hvaležen vsak iskren Jugoslovan. Vprašanje naših bodočih mej je ne le življenjskega pomena za Slovence, ampak je za celo Jugoslavijo vprašanje časti, ponosa, bodoče sreče in bodočega miru. Ne bi bilo miru in sreče, če bi po vseh strašnih žrtvah naši bratje še nadalje ostali v suženjstvu. Temu našemu najvažnejšemu državnemu vprašanju dosedanje jugoslovanske vlade v izgnanstvu niso poklanjale zadostne pozornosti. One so zapravljale leta s čuvanjem interesov svojih strank in z jalovimi razpravami o notranjih mejah med Srbi in Hrvati. Za razprave o bodočih zunanjih mejah in za korake, ki naj se podvzamejo, da bodo pravične, pa ni bilo časa.

Tem večja je zasluga maršala Tita, da je temu vprašanju o pravem času in na pravi način dal primeren povdarek. Kratko in jedrnat je zavzel stališče z odločnostjo državnika, ki ve kaj hoče.

Skraini čas je bil, da se primerno zavrne sosede, ki zopet mojstersko igrajo svojo igro na vseh instrumentih in pri vseh mogočih činiteljih, da oi se poleg vseh strašnih zločinov, katerih so krivi, gladko izvlekli, kakor da se ni nič zgodilo. Na kraju bodo

celo dokazovali, da smo mi njihovi dolžniki. Posledice sramotnega londonskega pakta in krivice Versajskega miru se morajo brezpogojno odstraniti. Rapalskega dogovora, ki sta ga sklenili dve vladi, naš narod ni z ene ni z druge strani meje ni nikdar priznal. Vse, kar spada k nam, mora k nam! Mi želimo mir in prijateljstvo z vsemi sosedi. Ali najprej se morajo položiti računi. Ali smemo preiti preko dejstva, da nas je sosed brez povoda z naše strani napadel, pogazil, rušil naša sela in naša mesta, ubijal, skrunil in uničeval kar je mogel, našo sveto-slovensko grudo sebi anektiral in da je slovenski rod nameraval za vedno zaslužniti? Ali moremo, ali smemo pozabiti na četrstoletno sramoto in škodo, moralno in materijalno, za katero odgovarja predzri sosed?

Maršal Tito, Ti, ki na ruševinah tega, kar je propadlo, gradiš novo, ki naj bo večno, istočasno obuš k novemu življenju brate, ki so bili zapisani smrti. Kot tolmač teh poslednjih, naših bratov iz Istre, Slovenskega Primorja in Koroške, Ti izrekam javno zahvalo. Naše četrstoletne borbe in naše težke žrtve bodo maščevane na najplemenitejši način: s svobodo, ki naj nam omogoči, da združeni s svojimi brati živimo v svoji domovini svobodni. To je želja nas vseh. In še to želimo, da se izpolni Tvoje besede: da je ni sile, ki bi mogla odvzeti to, kar smo z žrtvami dosegli. S polno vero v Tebe gledamo mirno v svojo bodočnost.

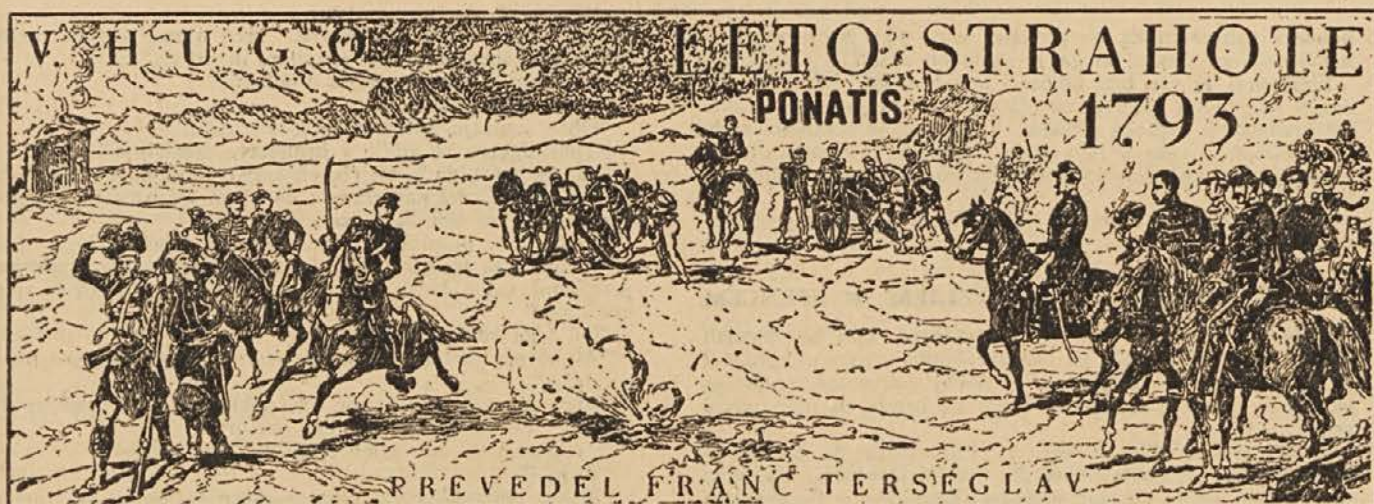
POMEN ANGLEŠKE POMOČI SOVJETSKI RUSIJI (Konec s 6. strani)

valnih ladjah komaj 2 0/0, izgube tovorov pa celosamo 1.6 0/0.

Tanki, ki jih je Anglija dobavila Rusiji so zadostovali za opremo 25 oklopnih divizij, če merimo opremo po nemških sestavah, 200 tankov na divizijo. Ti tanki predstavljajo 80 0/0 največje nemške oklopne moči, ki so jo kdaj koli Nemci postavili proti Rusiji.

Letala, ki so jih iz Anglije poslali v Rusijo bi zadostovala za opremo 452 eskadrilj, če zopet vzamemo za merilo nemško sestavo, ki postavlja 15 letal na eskadriljo. Ta letala predstavljajo letalsko moč, ki je štirikrat večja od tistega, kar so Nemci kdaj koli postavili v linijo nasproti Rusiji.

Maršal Staljin in vsi sovjetski narodi so angleško pomoč pravično ocenili in priznali, na drugi strani pa so ob vsaki priliki zavezniški narodi z največjim občudovanjem in s polno zahvalo priznali, da je bilo to vojno gradivo najučinkovitejše uporabljeno. Mi pa bi s svoje strani dodali, da je to vojno gradivo v zvezi z junaštvom britanskih letalcev in vojne mornarice prihranilo britanskemu otočju največjo nesrečo v zgodovini Britanskega cesarstva. Zato je treba ugotoviti, da je bilo to gradivo uporabljeno v prvi vrsti v obrambo skupnih zavezniških interesov in v obrambo tistih, ki so to gradivo izdelali, prepeljali in uporabljali. Tako je bilo v polni solidarnosti doseženo največje delo obrambe kulture in civilizacije v zgodovini človeštva.

TETJI DEL — VANDEJA
ŠESTA KNJIGA — ZADNJO BESEDO IMA GILJOTINA
VOJNO SODIŠČE

Radoub je vstal, salutiral Gauvainu in izpregovoril:

"Če je tako, potem pa odsekajte glavo še meni. Pri vseh sto hudičih dam svojo najsvetejšo besedo, da bi bil storil prvič isto ko moj komandant, drugič, isto ko rojalistični dedec. Ko sem videl, kako je ta osemdesetletni fant skočil v plamen, da reši naše otročice, sem rekel: "Imeniten dečko si, zares, starina!" Ko zdaj slišim, da je naš komandant tega sivolasca rešil pred našo giljotino, pa moram, primojduši, reči: "Gospod komandant, vi bi morali postati general, vi ste mož, in križec svetega Ludovika bi vam podelil, če bi še obstojali križi in svetniki. Fantje, ali smo res že čisto znoreli? Stiri mesece je naš komandant Gauvain pometal rojalistični mrčes, reševal s svojo sablo republiko in pri Dolu razpodel kmečke butce, česar ne bi bil noben general boljše naredil, in zdaj, ko imamo takega moža, se ga pa hočemo iznebiti! Namesto, da imenujemo našega poveljnika za generala, naj mu odrežemo glavo! Kam pa mislimo? Vi, državljani Gauvain pa, če bi ne bili moj poveljnik, ampak moj korporal, bi vam rekel v obraz, da ste zdaj tu govorili največjo slamo. Starec je prav storil, ko je otroke rešil, in vi ste prav storili, ko ste ga osvobodili: to bi vsak pameten človek rekel. In če giljotinirajo ljudi zato, ker delajo dobro, potem naj hudič vse skupaj vzame. Ali je to sploh mogoče? Ali je vse skupaj sploh res? Tu — uščipnem se v roko, da bi vedel, ali bdim ali sanjam. Torej starec naj bi bil pustil, da otroci zgorijo, naš komandant naj bi pa pustil, da starcu odreže glavo! No, potem pa se mene giljotinirajte, meni je vseeno. Če bi bili malčki zgoreli bi bil naš bataljon onečaščen. Ali bi bilo prav? No, potem pa le drug drugega požrimo! Jaz razumem politiko prav tako dobro ko vi, državljani, bil sem nešteto krat v klubu. Proketo, ali se zato pustimo ubijati, da nam potem našega komandanta ubijejo? Ne boš. Jaz hočem svojega komandanta — danes ga imam še rajši kakor sem ga imel včeraj. To je mož, ki ima srce na pravem mestu. Njega hočete poslati na šafot? Smešno. Mi o tem nočemo nič slišati, jaz vem, kaj mislijo naši fantje — z eno besedo, iz te vaše moke ne bo kruha!"

In Radoub se je vsedel. Rana se mu je med govorom bila zopet odprla in potoček krvi mu je tekel z odstreljenega ušesa pod zavezo doli po vratu.

Cimourdain se je obrnil k Radoubu.

"Vi torej glasujete za osvoboditev."

"Glasujem, da se obtoženec imenuje za generala."

"Hočem vedeti, ali glasujete za osvoboditev."

"Glasujem, da sa mu poveri pryo mesto v republiko."

"Narednik Radoub, ali glasujete za to, da se komandant Gauvain osvobodi ali ne?"

"Glasujem za to, da se odreže glava meni namesto njemu."

"Se osvobodil, zapišite tajnik," je končal zadevo Cimourdain.

Zapisnikar je zapisal. Potem je dejal: "En glas za smrt."

En glas za osvoboditev. Torej enakost glasov."

Zdaj je prišla vrsta na Cimourdaina. Komisar se je dvignil,

snel klobuk in ga položil na mizo. Bil ni ne blede ne sinji;

njegov obraz je bil iste barve ko zemlja.

Vsi navzoči so molčali ko mrlič.

S slovesnim glasom, počasi in trdno je rekel Cimourdain:

"Obtoženec, razprava je končana. V imenu republike z dvema glasovoma proti nemu vas vojno sodišče..."

Komisar je za hip obstal; ali se je pomišljal glasovati za smrt, ali pa se je bal izreči se za življenje? Vsem je zastala sapa. Zdaj je nadaljeval:

"...obsodi na smrt."

Njegov obraz se je izpačil v muki grozovite zmage. Tako se je moral smejeti Jakob, ko je prisilil angela, katerega je bil v temi treščil na tla, da blis blagoslovi. Toda to je trajalo samo en hip, kakor da je blisk ošinil njegovo obličje: potem so njegove poteze zopet oledenele v mramor. Vsedel se je, se pokrtil in dodal:

"Gauvain, usmrtitev se izvrši jutri, pred solničnim vzhodom."

Gauvain se je vzdignil, salutiral in dejal:

"Zahvalim sodišče."

"Peljite ujetnika nazaj," je ukazal Cimourdain. Vrata ječe so se odprla. Gauvain je vstopil in vrata so se zopet za njim zaprla. Žandarma sta se postavila pred vrata s potegnjenima sablama. Radoub, ki se je bil onesvestil, so morali peljati vun.

* * * * *

Taborišče je kakor osinjak, posebno v časih revolucije. Kadar vojak prežene sovražnika, se zbudi v njem meščan, ki se ne premišlja upreti se poveljniku. Med hrabro četo, ki je bila zavzela Torgueo, je močno šumelo in bučalo; najprej proti Gauvainu, ko se je izvedelo, da je pomagal Lante-nacu zbežati. Potem ko so Gauvaina postavili pred vojni sod, je šlo kakor električna iskra po vsem taboru: "Zdaj ga bodo sodili, toda to je vse le prevara. Zaupaj kdo plemenitašem in črnulom! Najprej smo doživeli, da je vicomte rešil življenje marquisa, zdaj pa bomo slišali, kako bo duhovnik osvobodil vicomta."

Toda, ko so vojaki začuli, da je Cimourdain Gauvaina obsodil, je završalo: "Kaj? To pa je že malo preveč! Naš komandant, ta mladeč, ta naš junak, pa obsojen na smrt! Res, da je plemič toda zato je treba tem bolj ceniti, da je republikanec. Kaj njega — njega, ki je osvobodil Pontorson, Villedieu, Pont-au-Beau, zmagovalca pri Dolu in zavojevalca Tourgueje — moža, ki je osvojil nazaj Vandejo in popravil kozle nesposobnih vojskovodij — njega si upa ta Cimourdain na smrt obsoditi! In zakaj? Ker je rešil starca, ki je otel smrti tri otroke! Far hoče usmrtiti vojaka!"

S takimi in podobnimi besedami je zmagovita vojska dajala duška svoji nevolji. Cimourdain je bil obdan od besnečih valov. Štirisoč mož proti nemu — človek bi dejal, da je to ogromna premoč. Pa temu ni tako: ti tisoči so bili samo množica, Cimourdain pa je bil ena sama trdna volja. Bilo je znano, da je Cimourdain rad namrščil čelo, in to je zado-stovalo, da so se vsi zbali. Komisar je imel na uzi celó armado. V tistih strogih časih je bilo zadosti, da je stala za kom senca odbora za javno blaginjo, pa so utihnili vsi godrnjači ter se plaho potuhnili. Cimourdain je ostal ne-mejen gospodar nad usodo Gauvaina kakor je bil gospodar nad usodo vsakega izmed teh štirisoč vojakov, pa naj jim je bilo prav ali ne. Vsak je vedel, da mu nihče ne sme stavljati

nobenih zahtev in da bo poslušal samo glas svoje vesti — nadčloveškega ukaza, ki ga je samo on slišal.

Nadčlovek je vse bilo odvisno le od njega. Samo on je mogel kot civilni komisar ovreči obsodbo, ki jo je bil izrekel kot predsednik vojnega sodišča. Kajti imel je polnomoč tudi, da pomilosti. Treba je bilo samo, da migne, in Gauvain bi bil zopet prost, kajti Cimourdain je bil gospodar nad življenjem in smrtjo.

Dan se je nagibal h koncu. Treba je bilo čakati, kaj prinese drugo jutro.

ZADNJI POGOVOR MED UČITELJEM IN UČENCEM

Sodna dvorana je bila zopet stražnica, kjer so dremali vojaki; pred vratmi je pa je stala dvojna straža. O polnoči je prišel mož s svetilko, ki je nekaj zamrmral, nakar je poveljnik straže odprl ječo. Vrata so ostala za njim napol priprta.

V ječi je bilo tiho in temno. Cimourdain je stopil par korakov v temo, postavil svetilko na tla in obstal. Iz teme se je slišalo mirno dihanje spečega. Zamišljen je Cimourdain poslušal to blaglasje.

Gauvain je ležal v kotu na slami. Njegov spanec je bil globok. Cimourdain je stopil k njemu. Mati bi ne mogla pogledati svojega dojenčka bolj nežno in neizrekljivo. Potem je pokleknil, vzel Gauvainovo roko in jo poljubil. Gauvain se je prebudil, začudeno odprl oči, kakor to stori vsak, ki ga drugi prebudi, in pri medlem svitu svetilke spoznal Cimourdaina.

"Vi ste, moj učitelj!" je vzkliknil. "Pravkar sem sanjal, da je moja roko poljubila smrt."

Cimourdain se je zdrznil kakor se zdrzemo, kadar navali na nas misel, ki je časih tako silovita, da grozi utopiti dušo kakor morski val malo čer v viharju. Cimourdain ni mogel reči drugega ko: Gauvain!

In oba sta si pogledala v oči: Cimourdain z onimi plameni v njih, ki posušijo vsako solzo, Gauvain pa z najnežnejšim smehljajem.

"Ta brazgotina tu na vašem čelu," je izpregovoril Gauvain, naslonjen na komolca, "je od udarca sable, ki ste ga prestregli, da ščitite mene. Še včeraj ste stali v bojnem metežu tu zraven mene, da me varujete. Če bi vas ne bila Previdnost postavila k moji zibelki, kaj bi bilo postalo iz mene? Bitje, obdano od vseh strani od teme in mrakov. Če imam pojem o dolžnosti, se imam za to zahvaliti vam in samo vam. Bil sem rojen v okovih predsodkov; vi ste jih sneli z mene in mi vrnili mojo mladost v svobodni rasti; po vas sem postal človek mesto pokveke. Vsadili ste v mojo dušo vest in mesto v omejenega fevdalca sem zrastel v državljana, iz državljan pa v duhovnega človeka. Dali ste mi ključ resnice, da odklenem kraljestvo človečanstva, in mi izročili luč, s katero sem mogel prodirati v oblast nadčloveškega. O učitelj moj, kako sem vam hvaležen, da ste me preustvarili!"

Cimourdain se je vsedel zraven Gauvaina na slamnjačo. "Prišel sem k tebi, da skupaj večerjava."

Gauvain je prelomil črni hlebec in ponudil krajec Cimourdainu; potem mu je ponudil vrč.

"Le pij ti prvi!" je dejal Cimourdain.

Gauvain je pil in izročil vrč Cimourdainu; izpil je samo mal požirek. Cimourdain pa je hlastno izpil ostalo na en dušek. Gauvain je bil lačen, Cimourdain pa žejen: dokaz, da je prvi bil miren, drugi pa mrzlično razburjen.

Po ječi se je razprostrla skrivnostno-grozna vedrost. Oba moza sta se pomenkovala.

"Velike stvari se porajajo," je dejal Gauvain. "Kar revolucija sedaj dela, je skrivnostno. Za vidnim delovanjem se skriva nevidno. Kar je vidno, je grozovito; kar snuje nevidno za njim, to je pa vzvišeno. To zdaj jasno spoznavam. Strašno in obenem lepo! Zidarji revolucije se morajo posluževati starega materiala; iz tega se razlaga to leto strahote 1793. Za odrom barbarstva se gradi svetišče človečanstva."

"Tako je," je dejal Cimourdain. "Iz tega prehodnega stanja se bo razvilo definitivno, to je: vzporednost pravic in dolžnosti, proporcionalno progresivno obdavčenje, obvezna vojaška služba vseh državljanov, splošno izenačenje brez izjem, nad vsem in vsemi pa ravna črta postave — z eno besedo, absolutna republika."

"Meni bi bila ljubša idealna republika," je odvrnil Gauvain in nadaljeval:

"O, učitelj moj, kje je v vsem tem, kar ste tu omenili, mesta za žrtev samozatajevanje velikodušno usmiljenje in ljubezen do bližnjega? Splošno ravnesje je dobro, še boljše je pa splošno notranje soglasje. Nad tehtnico pravice je lira ljubezni. Vaša republika človeka meri, učvrščuje in ureja, moja

pa ga vznaša v nebesne višave. Med njima je taka razlika kakor med matematičnim pravilom in orlom."

"Otrok moj, ti se izgubljaš v oblakih."

"Vi pa v preračunavanju."

"Obče soglasje, to so sanje."

"Tudi algebra se giblje v kraljestvu domišljije."

"Jaz bi hotel, da bi bil človek konstruiran po Evklidu."

"Jaz pa bi želel nasprotno: da bi ga bil ustvaril Homer."

Cimourdainovo lice se je zresnilo.

"Pusti ti te pesniške utvare, ki so te zapeljale."

"Poznam ta ugovor. Vse je utvara po vašem: pihlanje pomladnih sapic, blesk solčnih žarkov, dehtenje rož in sploh vse lepo."

"Od tega se ne da živeti."

"Ali vi res to tako natančno veste? Tudi ideje so hrana za dušo."

"Ideje da, toda ne utopije. Republika, to je: dvakrat dve je štiri. Če vsakemu dam, kar mu gre..."

"...potem ste mu kljub temu še ostali dolžni."

"Kaj?"

"Nekaj neizrekljivega, česar meščanska pamet ne razume — nekaj, kar je nad strogo pravico in njeno enoličnostjo."

"Govori jasneje!"

"Torej: vi hočete splošno vojaško obveznost. Zakaj? Da ubijate sočloveka. Jaz stremim za splošnim mirom. Vi hočete revežem pomagati s podporami, odmerjenimi po možnostih budžeta, jaz hočem, da se revščina sploh odpravi. V zahtevate progresivno obdavčenje, jaz sem proti davkom splošno in hočem, da se državni izdatki, reducirani na najmanjšo mero, plačajo iz prebitka družbe."

"To so Babeufove ideje."

"Čegaverkolize, meni se zdijo edino prave, dragi učitelj. Onemogočite izrabljanje sočloveka, uničite zajedavce družbe, potem eksploatirajte bogastvo zemlje v splošen prid, v prid vsakega človeka. Tretjina Francije ne proizvaja nič, izorite vso zemljo in jo razdelite po enakih delih med vse državljane. Danes Francija svojim otrokom, izvzemši višje sloje meščanstva, ne nudi več ko štirikrat na leto grizljaj mesa; če bi se racionalno obdelala, bi redila tristo milijonov ljudi, vso Evropo. Izrabite naravo, to našo najmočnejšo zaveznico; po njenih žilah tečejo neizčrpni sokovi vode, ognja in olja — prerežite te žile, da boste imeli pitne vode v vaših vodnjakih, olja v svetilkah, ognja na štedilnikih. Opazujte plimo in oseko oceana, ali ni to ena sama ogromna neizrabljena sila? Kako je bedasta zemlja, da se ne zna poslužiti oceana!"

"Plavaš na širokom oceanu svojih sanj."

"O ne! Nahajam se sredi istine, ki pa še ni uresničena." In po kratkem presledku je bivši vikonte nadaljeval: "In kaj ste naredili iz žene!"

"To kar je po naravi," je odvrnil bivši duhovnik, "družica, ki ima služiti svojemu možu."

"Ki ji ima mož služiti!"

"Kaj?" je vzkliknil Cimourdain, "mož služabnik žene? Nikoli! Mož je gospodar v domu."

"Soglašam, toda pod enim pogojem: da je žena domu kraljica."

"Ti torej zahtevaš, da bodita enaka?"

"Enakopravna."

"Sanje! Saj sta ustvarjena popolnoma različno."

"Rekel sem: enakopravna, ne pa identična."

Nekaj časa je nastal molk. Potem je zopet povzel Cimourdain:

"Vrni se na zemljo, Gauvain. Treba je uresničiti, kar je mogoče. Ponavljam, ti sanjaš neuresničljivo."

"Moj dragi učitelj, to niso neuresničljive sanje, ampak postopoma uresničljiv ideal, samo, če resno hočemo. Med mojimi in vašim idealom je le ta razloček, da vi hočete obvezno kasarno, jaz pa šolo. Vi sanjate o človeku-vojaku, jaz o človeku-tovarišu. Vi sanjate republiko meča, jaz republiko duha."

"In dokler se to ne uresniči, kaj hočeš?"

"To, kar je."

"Ti nas torej ne obsojaš?"

"Ne; vaš čas je čas viharja. Vihar vedno ve, kaj dela. Če izruje hrast, naredi prostor klicam bodočega življenja. Človeška kultura je bila okužena, sedanji vihar jo očisti. Sicer ne izbira preveč, toda drugače ni mogoče. Njegov bes je razumljiv. Sicer pa, kaj mi mar viharja! Imam kompas, ki mi kaže pot v najhujši vihar, svojo vest!"

In tiho, kakor v najslovesnejših trenutkih je dostavil:

"Je nekdo, ki se mu moramo brezpogojno pokoriti, naj dela, kar hoče."

(Dalje prihodnjč)

Izpod latnika

GLAS JUGOSLAVIJE

Direkcija za informativno službo jugoslovanske vlade v Londonu daje na londonskem radiu emisije za Jugoslavijo. 30. septembra je predavatelj povedal med drugim tudi tole:

"Dogodki se razvijajo z bliskovito brzino na Balkanu in po drugih predelih. Skoraj bo naša zemlja ponovno svobodna. To bo kronanje epopeje, ki še ni bila zapisana v analih sedanje vojne, verjetno pa tudi v drugih vojnah, ki jih pozna zgodovina. Vi, narodi Jugoslavije, ste bili tisti, ki ste sami iz ruševin lastne zemlje ustvarili vojsko, ki se je izkazala dostojna nemški sili in ki je nazadnje tudi uničila Nemce ne samo v Jugoslaviji, pač pa tudi v drugih predelih Balkana. Vi ste ustvarili svojo oboroženo silo takorekoč iz nič. Vi ste nadomestili neštete žrtve in povečali vrste N.O.V. na več stotisoč vojakov. Končno ste zmagali. Dosegli ste tisti vojaško-politični čudež, ki ga ves svet občuduje. Tega vam niti sovražnik ne more odrekati. Vaši prijatelji in zavezniki v svetu so strogo odločeni, da vam prožijo nagrado za vse tisto, kar ste doprinesli k skupni stvari vsega sveta.

Da, nagrajeni boste, kljub vsem intrigam nekaterih dovčerajšnjih sovražnikov zaveznikov in demokracije. Za to pa je postavljen bitno važen pogoj, da bo vaš uspeh popoln in da bodo vsi naši bratje in vse naše sestre svobodno lahko živeli v jutrišnji Jugoslaviji. Ta pogoj je, da nadaljujete s preteklostjo in sedanostjo, ki je vsebovana v eni sami besedi: edinstvo. Kakor je bilo edinstvo važno v preteklosti in kakor je potrebno potrebno danes, tako bo potrebno potrebno tudi v bodoče.

U.N.R.R.A. IN JUGOSLAVIJA. BBC javlja, da je med Narodno osvobodilnim svetom Jugoslavije in U.N.R.R.O. prišlo do nesporazuma. Ameriško časopisje se je obširno razpisalo o stvari. "Svobodna Jugoslavija" je — tako pravijo ameriški listi — odbila, da bi UNRRA z velikim štabom svojih pomočnikov dopotovala v Jugoslavijo in na svojo roko delila sredstva za pomoč in obnovo zemlje. BBC nadaljuje: Za časa zasedanja UNRRE v Montrealu je Jugoslavijo zastopal dr. Rudolf Bičanić, ki med delegati napravil najboljši vtis in v vseh odborih marljivo sodeloval, da bi Jugoslaviji zajamčil zadostna sredstva. "New York Times" je že naslednjega dne po izjavi "Svobodne Jugoslavije" priobčil pojasnilo evropskega urada UNRRE, v katerem pravi, da "problem nesporazuma med Narodno osvobodilnim svetom Jugoslavije in UNRRO ni nepremostljiv. Radio "Svobodna Jugoslavija" je motiviral svoje negativno stališče nasproti UNRRI s tem, da Svet sam želi izvršiti distribucijo. Evropski urad UNRRE pravi, da je poročilo "Svobodne Jugoslavije" zasnovano na nesporazumljenju. Že za časa sestanka UNRRE v Atlantic City-u je bilo odločeno, da odgovornost za razdelitev pripada vladi, oziroma ljudski oblasti v dotični državi in da se je treba za to službo v prvi vrsti poslužiti domačih ustanov, kjer koli je to mogoče. Istočasno je bilo poudarjeno, da včlanjenе vlade pričakujejo, da bo UNRRA nadzirala vse delo, da bi bila pomoč tudi pravilno razdeljena. Ker jugoslovanska izjava poudarja, da Narodno osvobodilni svet pristaja na to, da UNRRA pošlje svoje dele-

gate, ki bodo nadzirali distribucijo, evropski urad ne vidi nobenih razlogov za nesporazum in je prepričan, da bo sedanji nesporazum gladko premagan. "BBC k temu dodaja: "Iz vsega je razvidno, da so problemi pomoči in obnove zamotani in da ne posegajo samo v materialne strani Združenih narodov, pač pa tudi v občutljivosti posameznih narodov, ki so toliko trpeli in izčrpali svoje sile v orjaški borbi za svojo svobodo. Ali duh, ki je vladal na dosedanjih sestankih je pokazal voljo in odločnost, da se odstranijo vsi nesporazumi, ki bi se kdaj koli in kjer koli pojavili." Mi bi k temu skromno dodali z naše strani, da se je ponos evropskih narodov v tej vojni — hvala bogu — tako okrepil, da se ti narodi v polnem zavedajo svoje vrednosti. Če so jim zavezniki zaupali pri gradnji svoje svobode, ki so si jo z golimi rokami priborili, potem jim morajo zaupati tudi pri njihovem ozdravljenju. Evropski narodi so sicer goli in lačni ali niso berači in nečejo tudi biti. Tu je psihološki nesporazum, ki ga bo treba na oni strani Atlantika popraviti in vse bo v redu.

JUGOSLOVANSKI ODBOR ZA POMOČ NARODNIM BEGUNCEM je bil te dni osnovan v Aleksandriji. Odbor deluje pod pokroviteljstvom britanskega generalnega konzula v Aleksandriji in gospe C. A.W. Were. Odbor sestavljajo gg.: E. Kubelič, S. Katarinček, A. Jozović, de Relja Ohmucević, E. Lindi, W. Breginc, A. Papakotsia, Ph. Tanasović, P. Gerović, K. Todorović (tajništvo) in G. Subotić (blagajništvo). - Potrebe naših beguncev so velike, posebno sedaj ob nastopu zime, zato je naša nacionalna dolžnost, da jim priskočimo na pomoč. Prispevke sprejema: "Comité Yugoslave d'Aide aux Réfugiés Nationaux" c/o "Jugoslovanski dom", 6 rue Tewfik, Aleksandrija kakor tudi "Barclays Bank". Pomagajte vsak po svoji moči!

SKUPŠČINA NARODNO - OSVOBODILNEGA ODBORA ZA SLOVENSKO PRIMORJE. Pred nekaj dnevi je zborovala na slovenskem osvobodnem ozemlju Primorja redna skupščina Narodno-osvobodilnega odbora za Slovensko Primorje. Za predsednika je bil izvoljen znani primorski književnik **Francé Bevk**. Zbor delegatov je izdal deklaracijo, v kateri delegatje svečano obljublajo, da bodo čuvali pridobitve naše triletnе borbe in storili vse za končno osvobodjenje našega naroda. V resoluciji posebno naglašajo usodno povezanost Slovenskega Primorja z ostalimi jugoslovanskimi narodi. Skupščine so bile poslane pozdravne brzojavke maršalu Titu in podpredsedniku Narodnega odbora, Edvardu Kardelju.

BRATSKA RUSIJA ZA POMOČ JUGOSLAVIJI. Sovjetska vlada je sporočila Narodno-osvobodilnemu svetu Jugoslavije, da je stavila na razpolago za prehrano jugoslovanskega prebivalstva **pol milijona ton pšenice**. Ta količina predstavlja skoro 28 0/0 povprečnega letnega pridelka pšenice v Jugoslaviji, ki znaša okrog 18.000.000 q. To se pravi, da je Sovjetska zveza vsakemu prebivalcu Jugoslavije poklonila 30 kg krušne moke. Pri tem smo seveda računali tudi vse novorojenčke in dojenčke v Jugoslaviji. Prav v tem trenutku velja stari slovenski pregovor: "Kdor hitro da, da dvakratno!"

USODA
ZELJNATIH
GLAV

HITLERJEVO POVELJE:
„VARČUJTE Z OFICIRJI ZA
III. SVETOVNO VOJNO!“

ПОСЛЕДЊИ
ОПРОШТАЈ

БЕОГРАД

УМРЛА ЗА ЈУГОСЛАВИЈУ

ТРИ МИЛИЈОНЕ

ТИХОЖИТИЈ